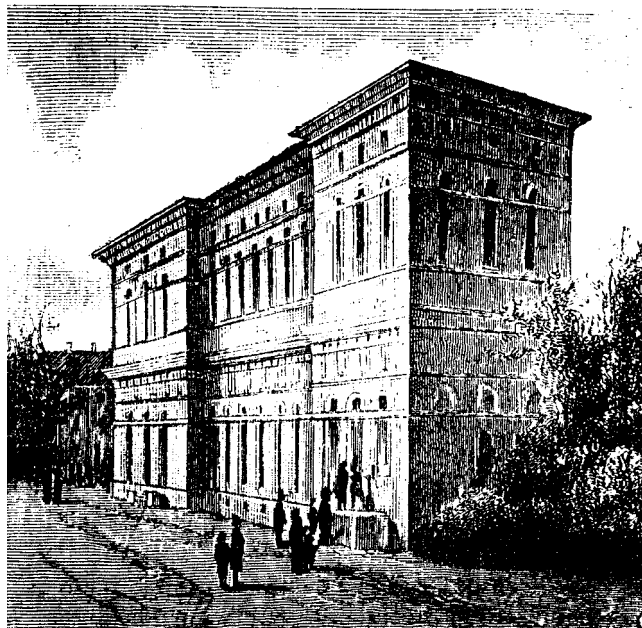

Zarys historii zoologii na Uniwersytecie Warszawskim

Stefan Radzikowski

W roku 1819 na Królewskim Uniwersytecie Warszawskim została utworzona katedra zoologii, której kierownictwo powierzono Feliksowi Pawłowi Jarockiemu (1790-1865). Jarocki był wychowankiem Uniwersytetu Jagiellońskiego a dalsze studia kontynuował w Berlinie i Paryżu koncentrując się na tematyce zoologicznej. Jego dorobek naukowy to 20 prac dotyczących pajęczaków, owadów, ptaków, płazów, gadów, ssaków (żubr) oraz fauny Puszczy Białowieskiej. Feliks Jarocki jest też autorem wielkiego, 11-tomowego podręcznika zoologii pt. *Zoologia czyli zwierzętopismo ogólne* (nie ukończonego ze względu na zarzuty plagiatu). W 1851 roku wydał pokaźne streszczenie swojego dzieła pt. *Treść zoologii dla użytku młodzieży* (podręcznik szkolny).

W 1818 lub 1819 za sprawą F. Jarockiego powstał Gabinet Zoologiczny (brak zgodności źródeł, co do daty), który początkowo mieścił się w Pałacu Kazimierzowskim a od roku 1823 w gmachu muzealnym (obecnie Instytut Historii Uniwersytetu Warszawskiego na Krakowskim Przedmieściu). Z polecenia Komisji Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego Jarocki przewiózł do Warszawy w 1818 r. duże zbiory zakupione przez Uniwersytet od barona Sylwiusza Minkwitza ze Śląska. Po zamknięciu Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego w roku 1831 i likwidacji Towarzystwa Przyjaciół Nauk Jarocki pozostał kustoszem zbiorów, jednak ze względu na sytuację polityczną i trudny charakter

Jarockiego działalność naukowa z zakresu zoologii na Uniwersytecie zamarła. Sytuacja poprawiła się dopiero w 1860 roku, po objęciu funkcji kustosa zbiorów przez Władysława Taczanowskiego. Taczanowski (1819-1890) był samoukiem; wiedzę zoologiczną zdobywał w czasie wyjazdów do Paryża, szczególnie do działu ornitologicznego Muséum d'Histoire Naturelle, gdzie nawiązał liczne kontakty z francuskimi zoologami. Pod jego kierownictwem Gabinet Zoologiczny stał się ośrodkiem wiodącym, wzbogacił się w zbiory i zmienił charakter z wystawienniczego na naukowo-badawczy. Władysław Taczanowski współpracował z licznymi polskimi zoologami takimi jak Antoni Waga, August Wrześniowski, Kazimierz Stronczyński, Antoni Wałęcki, Antoni Ślósarski, Jan Wańkiewicz, Jan Sznabl, Ludwik Hildt, czy Henryk Dziedzicki. Brał również udział w organizacji wypraw naukowych. W 1863 roku Antoni Waga (1799-1890) wraz z braćmi Konstantym i Aleksandrem Branickimi zorganizowali wyprawę do południowego Egiptu i północnego Sudanu (Nubia) a w roku 1866 wraz z Władysławem Taczanowskim do Algerii. Pozyskane zbiory zostały przekazane Gabinetowi Zoologicznemu. Poza tym do Gabinetu Zoologicznego zaczęły napływać również zbiory z wypraw odbytych do Ameryki Południowej przez innych badaczy – Konstantego Helskiego (1838-1896) czy Jana Sztolcmana (1854-1928).

W 1830 wysunięto kandydaturę Antoniego Wagi na wykładowcę zoologii na Wydziale Medycznym Uniwersytetu. Nie została ona jednak zaakceptowana ze względu na energiczny protest F. Jarockiego. Antoni Waga ma znaczący dorobek w zakresie zoologii: napisał pod-

ręcznik *Historia naturalna* (1859), był też tłumaczem znanych dzieł autorów zagranicznych. Antoni Waga wznowił i opatrzył komentarzami *Myślistwo ptasze* Mateusza Cygańskiego. Brat Antoniego Wagi, Jakub (1800-1872) – uczeń Jarockiego, początkowo zajmował się zoologią, ale po ostrym sporze z Jarockim (Jarocki przypisał sobie odkryte przez J. Wagę dwa nowe gatunki skorupiaków) zajął się botaniką i wydał dzieło pt. *Flora Polska*.

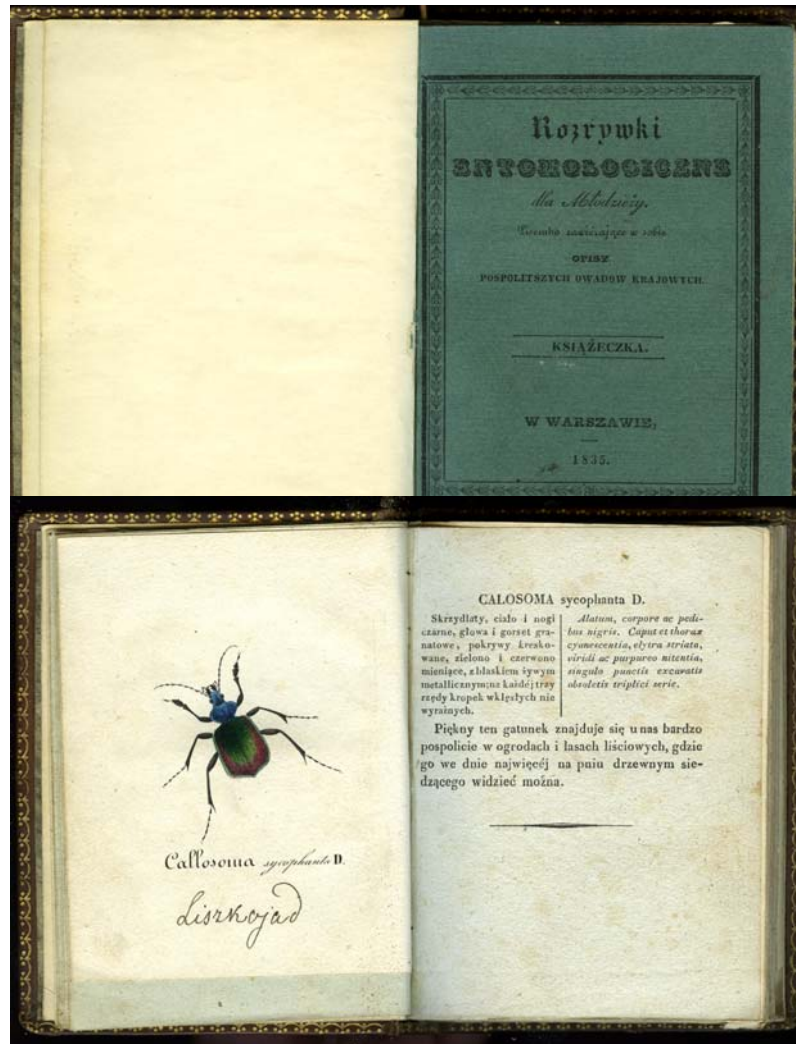
Wychowankiem Jarockiego był również znany zoolog związany z Uniwersytetem, Kazimierz Stronczyński (1809-1896). Na jego dorobek składają się znaczące pozycje, np. *Spis zwierząt ssących kraju polskiego i pogranicznych* z 1839 r. (opisał 59 gatunków ssaków krajowych i podał ich rozmieszczenie). Wydał *Rozrywki entomologiczne dla młodzieży*, których

kilka egzemplarzy zachowało się do dziś.

W roku 1858, w czasie złagodzenia przez Rosję polityki w stosunku do Królestwa Polskiego, powstała w Warszawie Akademia Medyko-Chirurgiczna, do której powołano Henryka Hoyerera (1834-1908) wybitnego anatoma i zoologa. Działalność Hoyerera była jednak związana przede wszystkim ze Szkołą Główną, powstałą w 1862 roku. H. Hoyer w latach 1869-1894 był wykładowcą histologii i embriologii na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim.

Gabinet Zoologiczny do roku 1862 był placówką niezależną. Po powstaniu Szkoły Główny przeszedł pod jej jurysdykcję, a po likwidacji Szkoły Główny (1869) został wcielony do Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego.

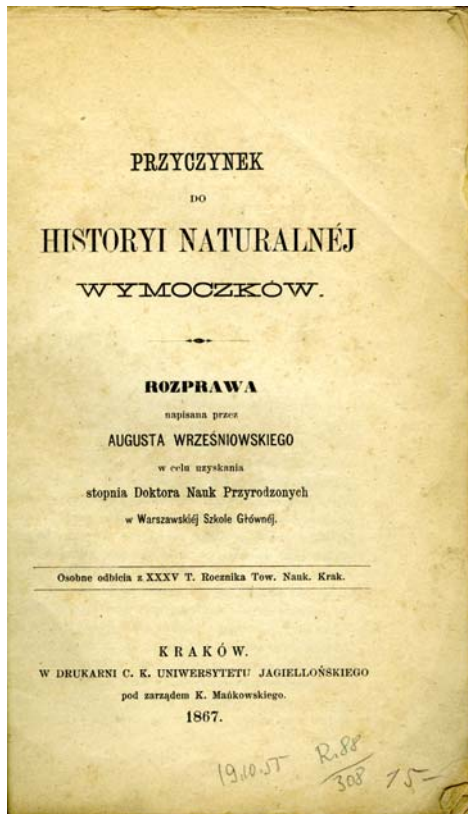
Na Wydziale Fizyko-Matematycznym Szkoły Główny została powołana Katedra Zoologii i Anatomii Porównawczej i do tej jednostki przyłączono Gabinet Zoologiczny. Wykłady z zoologii powierzono

w roku 1862 Benedyktowi Dybowskiemu (1835- 1930). W Katedrze Zoologii pracował tylko dwa lata. Ze względu na swoją działalność konspiracyjną został 1864 aresztowany i skazany na karę śmierci, którą później zamieniono na 15 letnią zsyłkę w Nerczyńsku na Syberii. Na zsyłce prowadził intensywnie badania nad fauną jeziora Bajkał, prowadził też badania na Kamczatce i Sachalinie. Po powrocie pracował na Uniwersytecie Lwowskim w latach 1883-1906.

Na wakujące stanowisko w Szkole Główny po Dybowskim powołano jako tymczasowego wykładowcę Augusta Wrześniowskiego (1836-1892), z wykształcenia prawnika, który wcześniej studiował w Petersburgu. Pod wpływem Leona Cienkowskiego, znanego protozoologa, rozpoczął badania nad orzęskami uzyskując w roku 1860 stopień kandydata (w ro-

syjskiej hierarchii odpowiednik doktora) na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Objaw-
szy wykłady po Dybowskiem w 1865 r. został profesorem nadzwyczajnym. Zarówno Dybow-
ski jak i Wrzeźniowski byli orędownikami darwinizmu. Jak podaje Hoyer, Wrzeźniowski pro-
pagował teorię Darwina w swoich wykładach. Po uzyskaniu stopnia doktora (odpowiednik
habilitacji) na Uniwersytecie w Petersburgu Wrzeźniowski został profesorem zwyczajnym
Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Wrzeźniowski pozostawił po sobie znaczący do-
robek, do których zaliczyć można liczne publikacje dotyczące wymoczków, małży i skoru-
piaków; opisał także wiele nowych gatunków. Najbardziej znaczące dzieło Wrzeźniowskiego
to *Beiträge zur Naturgeschichte der Infusorien* z 1877 roku.

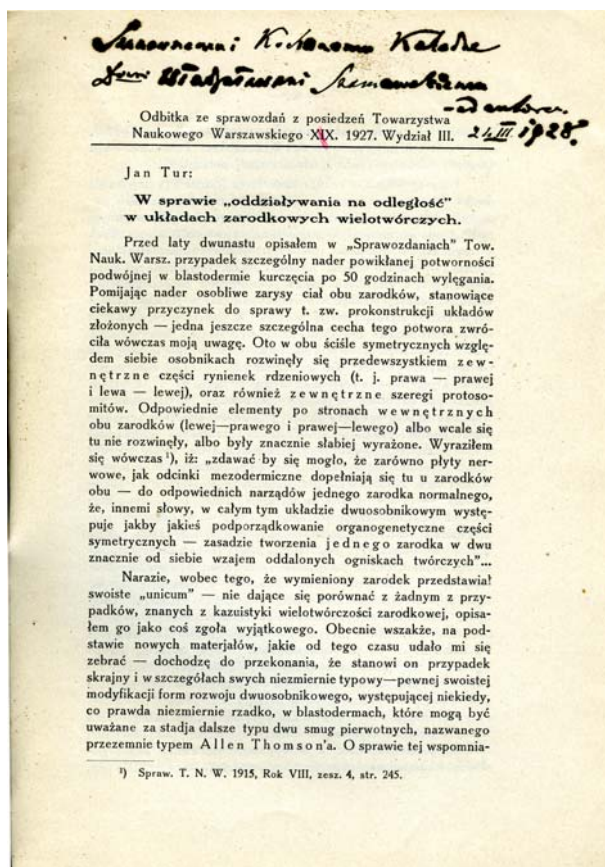
Asystentem Wrzeźniowskiego w Szkole Głównej przez pewien czas był Jan Sznabl z wykształcenia lekarz, lecz jego zainteresowania koncentrowały się raczej na zoologii (entomologii) w szczególności nad *Diptera*. Odbył kilka wypraw zagranicznych w tym do Afryki a poprzez swoje publikacje zdobył uznanie wśród badaczy zagranicznych.

W latach 1869-1886 na Cesarskim Uniwersytecie Warszawskim w Katedrze Anatomii Porównawczej pracował zoolog Antoni Ślósarski (1842-1897), który prowadził badania nad mięczakami i stawonogami oraz kopalnymi kręgowcami.

Polityka rusyfikacji, której wynikiem było zamknięcie Szkoły Głównej i powołanie Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego, zablokowała możliwość awansu polskim uczonym. W tym czasie zwolniono praktycznie wszystkich Polaków, profesorami zostali Rosjanie a młodzi zdolni emigrowali za granicę (Edward Strasburger, Emil Godlewski czy Józef Rostafiński). W *Zarysie historii zoologii* Z. Fedorowicz wylicza: „Katedrą Anatomii Porównawczej i Embriologii kierował Mitrofan Ganin, lata 1869-1884, następnie w latach 1884-1888 Wasyl Uljanin, a po nim

w latach 1888-1915 Paweł Mitrofanow”. Samodzielne prace badawcze Polaków zostały ograniczone. Tylko nieliczni Polacy pozostali asystentami: Józef Nusbaum (asystent Hoyera i Wrzeźniowskiego, później Ganina), Józef Ejsmond i Jan Tur (asystenci Mitrofanowa).

Józef Ejsmond (1862-1937) pochodził z okolic Radomia. Studiował na Uniwersytecie Warszawskim. W pracowni Wrzeźniowskiego zapoznał się z metodami badań pierwotniaków. W roku 1890 przeniósł się do Zakładu Anatomii Porównawczej i Embriologii na stanowisko asystenta Mitrofanowa, gdzie pracował do roku 1915, a więc do czasu ewakuacji Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego do Rostowa. Tam uzyskał stopnie docenta, doktora zoologii, oraz profesora. W roku 1922 powrócił do Warszawy i otrzymał katedrę biologii. Wydał około 50 prac naukowych, głównie w języku rosyjskim, które dotyczyły orzęsków, ryb spodoustych, płazów oraz cytologii i embriologii ptaków. Ejsmond krytycznie był postrzegany przez społeczeństwo polskie, szczególnie w roku 1905 i 1915, kiedy to ewakuował się wraz z uniwersytetem do Rosji.

Jan Korczak-Tur (1875-1941) urodził się na Litwie, szkołę kończył w Wilnie, następnie studiował na Uniwersytecie Warszawskim. W 1899 roku otrzymał stopień kandydata i był także asystentem Mitrofanowa. W 1912 roku zorganizował przy Towarzystwie Naukowym Warszawskim Pracownię Zoologiczną. Od roku 1916 do wybuchu II Wojny Światowej wykładał anatomię porównawczą na Uniwersytecie Warszawskim. Dorobek Jana Tura obejmuje około 100 prac z zakresu embriologii, teratologii, cytologii i anatomii porównawczej. Prowadził pionierskie badania nad wpływem promieniowania jądrowego na zarodki i tkanki. Wyniki jego badań znalazły zastosowanie w radioterapii.

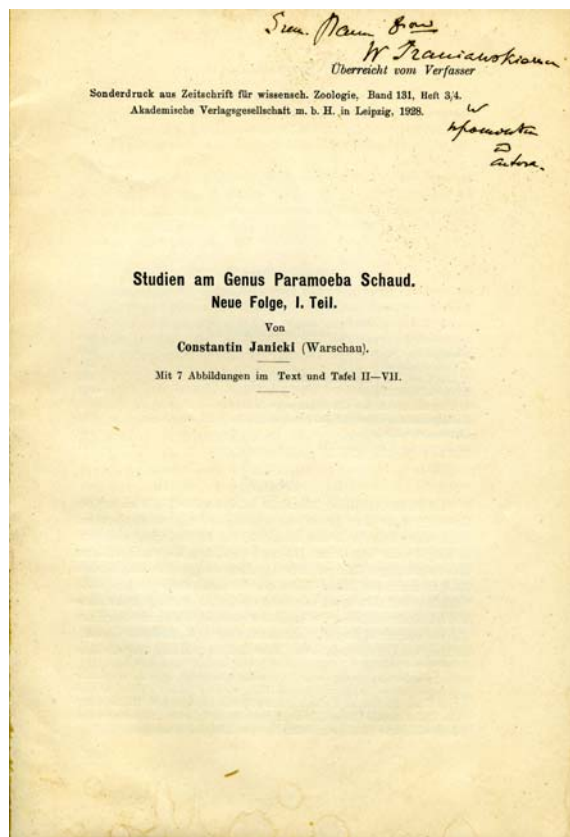
Po ustąpieniu Wrześniowskiego Katedra Zoologii została obsadzona przez Rosjan: Mikołaja Nasonowa (w latach 1889-1906), a następnie przez Jakuba Szczałkancewa (w latach 1907-1915). Mikołaj Nasonow był specjalistą w zakresie entomologii i zoogeografii a w jego pracowni kształcili się nieliczni Polacy: Kazimierz Kulawieć, Kazi-

mierz Czerwiński i Jan Sosnowski.

Jan Sosnowski (1875-1938) był fizjologiem i bardzo dobrym zoologiem systematykiem. Studiował w Warszawie, Krakowie i Jenie, następnie objął kierownictwo stacji entomologicznej na Ukrainie w Smile. W roku 1903 ponownie wrócił na Uniwersytet, gdzie objął kierownictwo Zakładu Fizjologii do roku 1915. Po uzyskaniu niepodległości i powołaniu do życia Uniwersytetu Warszawskiego został profesorem i zorganizował Zakład Zoologiczny. Po powrocie do Warszawy Konstantego Janickiego przekazał mu kierownictwo a sam przeniósł się na SGGW obejmując Katedrę Zoologii i Fizjologii.

Uniwersytet Warszawski wznowił działalność dopiero w styczniu 1921 roku. Do Warszawy powrócili zoologowie: Waław Baehr, Jan Borkiewicz, Tadeusz Chrostowski, Jan Dembowski, Kazimierz Gajl, Tadeusz Jaczewski, Hieronim Jawłowski, Alfred Lityński, Zygmunt Mokrzycki, Ambroży Moszyński i Konstanty Strawiński. W tym czasie istniało kilka Zakładów Zoologii: na Wydziale Filozoficznym, na Wydziale Lekarskim, na Wydziale Weterynaryjnym i w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego. Kierownikiem Zakładu Zoologii na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Warszawskiego był w latach 1915-1919 Jan Sosnowski (1875-1938), uczeń Pawła Mitrofanowa. Doktorat i habilitację uzyskał na Uniwersytecie w Bazylei. Głównym kierunkiem jego badań była fizjologia. W roku 1918, podczas weryfikacji profesorów przez władze polskie, nie został zatwierdzony na stanowisko profesora zoologii Uniwersytetu, wobec tego objął katedrę fizjologii zwierząt w Szkole Głównej Gospodarstwa Wiejskiego.

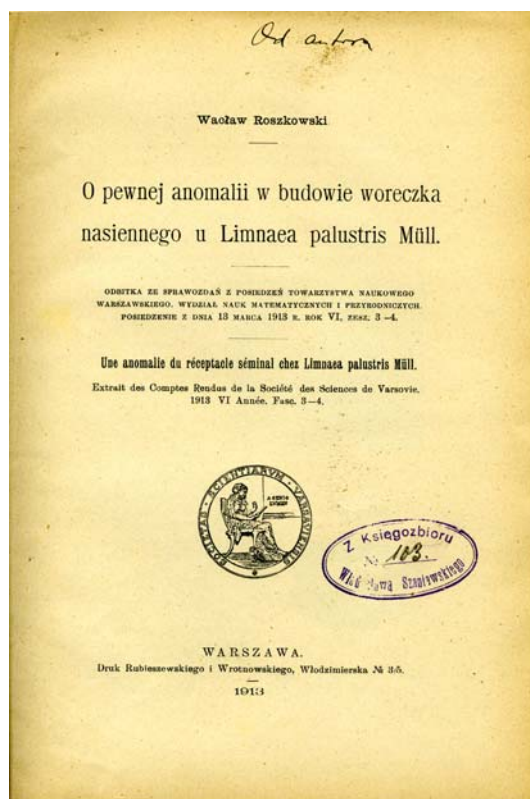
Po Sosnowskim kierownictwo Katedry Zoologii w 1919 roku objął Konstanty Janicki (1876-1932) znakomity badacz, parazytolog. Janicki urodził się w Moskwie, szkołę ukończył w Warszawie, studia za granicą, pracował w Niemczech, Szwajcarii i Włoszech u znanych parazytologów R. Leuckarta, F. Zschokkego, A. Weismanna i B. Grassiego. Opisał nowe gatunki tasiemców występujące w różnych grupach kręgowców. Prowadził badania nad pasożytniczymi wiciowcami wprowadzając wiele nowych gatunków. Rozpoznał, wraz z Feliksem Rosenem, cykl rozwojowy tasiemca bruzdogłowca szerokiego (*Dibothriocephalus latus*). Prace o tasiemcach *Dibothriocephalus*, *Amphilina*, *Cystopsis* i wiciowcach pasożytniczych należą do najznakomitszych osiągnięć polskiej parazytologii.

Janicki zaproponował teorię cerkomeru oraz aparatu parabazalnego, które właściwie są aktualne do dzisiaj. Stworzył warszawską szkołę parazytologiczną kształcąc kilkunastu naukowców. Prowadził również badania nad strukturą i podziałem jądra komórkowego u pierwotniaków. Uczniowie Janickiego uprawiali dwa kierunki badań: parazytologiczny oraz hydrobiologiczny. W kierunku parazytologii poszli: J. Ruszkowski, W. Wiśniewski, L. Markowski, Z. Raabe, J. Grabda, E. Grabda, W. Michałow i W. Stefański.

Szczególne uwagi należy się Witoldowi Stefańskiemu (1891-1973). Stefański studiował na Uniwersytecie w Genewie, tam też uzyskał stopień doktora i przez jakiś czas był tam asystentem w Katedrze Zoologii. Specjalizował się w wolnożyjących nicieniach. W 1917 roku wrócił do kraju a w 1919 roku został asystentem w Katedrze Zoologii kierowanej przez Janickiego. W 1920 habilitował się, a w 1925 roku został profesorem nadzwyczajnym Katedry Zoologii i Parazytologii Wydziału Weterynaryjnego Uniwersytetu Warszawskiego. W roku 1935 uzyskał tytuł profesora zwyczajnego prowadząc badania nad pasożytami ryb. Stefański opracował systematykę nicieni wolnożyjących, prowadził również badania nad cyklami pasożytniczymi nicieni oraz nad sposobami ich zwalczania. Zajmował się też badaniami gronkowców, świrdrowców oraz świerzbowców. Opracował skuteczne metody zwalczania świerzbowca koni, zarazy stadniczej i motylicy wątrobowej.

Kierunek hydrobiologiczny reprezentowali K. Gajl, L. Pawłowski, Z. Koźmiński i J. Wiśniewski. Po śmierci Janickiego (zmarł tragicznie w 1932 r.), w latach 1932-1934 Katedrą Zoologii kierował zastępczo, pod nadzorem Jana Tura, Jerzy Ruszkowski (1887-1934). Studia przyrodnicze odbywał w Krakowie i Lozannie, w 1923 r. uzyskał u Janickiego doktorat, a w roku 1930 habilitację. Prowadził intensywne badania w stacjach terenowych w Roscoff, Neapolu i Norwegii; jego prace naukowe dotyczyły głównie pasożytów ryb morskich. Ogłosił kilkanaście publikacji z tego zakresu.

Po śmierci Jerzego Ruskowskiego w 1934 roku pełnoprawnym kierownikiem katedry zoologii po Konstantym Janickim został Wacław Roszkowski (1886-1944), który studiował w Krakowie, Fryburgu, Lozannie, doktoryzował się w 1913 r., a habilitował się w 1925r. Przebywał w Murmańsku, Piotrogradzie, na Krymie i w Japonii. Po powrocie do Polski w 1918 roku pracował jako asystent Jana Tura, odbył liczne podróże do Egiptu, Anglii i Afryki Południowej. Głównym nurtem jego badań była systematyka oraz histologia i anatomia układu rozrodczego i pokarmowego błotniarek. Opublikował prace z zakresu herpetologii Polski i Kaukazu, oraz prace faunistyczne dotyczące wyprawek i wijów Polski. Zginął tragicznie, rozstrzelany przez niemieckich żołnierzy.

Po II Wojnie Światowej organizacją Katedry Zoologii zajął się Wincenty Lesław Wiśniewski (1904-1958). W latach 1923-1927 studiował nauki przyrodnicze na Uniwersytecie Warszawskim specjalizując się w zakresie parazytologii w pracowni profesora Janickiego. W 1931 roku uzyskał stopień

doktora w zakresie zoologii na podstawie rozprawy o budowie i rozwoju tasiemca jednoczłonowego *Archigetes*. W latach 1927-1932 pracował jako asystent w Katedrze Zoologii i Anatomii na Wydziale Rolniczym Politechniki Lwowskiej, a w latach 1934-1939 jako asystent w Katedrze Zoologii Uniwersytetu Warszawskiego. Wiśniewski prowadził badania fauny pasożytniczej w Jugosławii i na Polesiu. W 1937 r. uzyskał stanowisko docenta zoologii na UW. Uczestniczył w kampanii wrześniowej oraz w walkach na Zachodzie w polskich siłach zbrojnych. Po powrocie do kraju w 1947 objął znów etat docenta, a w 1948 profesora nadzwyczajnego na UW; prowadził wykłady z zoologii ogólnej. Zorganizował Wydział Biologii i Nauk o Ziemi, którego był dziekanem przez 2 lata, a następnie kierownikiem Zakładu Parazytologii. Był także współorganizatorem Komitetu Parazytologii PAN i członkiem Towarzystwa Naukowego Warszawskiego. Zmarł nagle podczas ekspedycji naukowej w 1958 roku. Opublikował ponad 30 prac, głównie z dziedziny parazytologii poświęconych cyklom rozwojowym tasiemców i przywr.

W latach 1948-1953 wykłady z zoologii systematycznej i zoogeografii na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi w Uniwersytecie Warszawskiego prowadził zoolog Tadeusz Jaczewski (1899-1974). Jaczewski studia przyrodnicze odbył na Uniwersytecie w Petersburgu w latach 1916-1919, a po powrocie do kraju w 1920 kontynuował je na Uniwersytecie Warszawskim. Doktorat z filozofii w zakresie zoologii uzyskał w 1925 roku po kierunkiem Janickiego. W roku 1936 habilitował się. Odbył wiele podróży naukowych do Brazylii, Turcji, Meksyku, Nowej Szkocji, Nowej Funlandii. Był autorem szeregu prac naukowych z zakresu entomologii i systematyki oraz licznych publikacji popularnonaukowych z historii biologii.

W 1953 roku Katedrę Zoologii Ogólnej objął Zdzisław Raabe (1909-1972). Urodzony w Krakowie, studia biologiczne rozpoczął w 1927 roku na Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. W 1937 r. uzyskał tytuł magistra w zakresie zoologii i anatomii porównawczej. Zainteresowania protozoologią rozwinął pod wpływem ojca, Henryka Raabe, i Konstantego Janickiego. Od 1929 r. pracował naukowo w Państwowym Muzeum Zoologicznym, gdzie prowadził badania w stacjach naukowych nad Wigrami, na Helu a także w Instytucie Oceanografii w Monako i Neapolu. Uczestniczył w kampanii wrześniowej w randze podporucznika, po

kapitulacji dostał się do niewoli niemieckiej. W latach 1947 – 1953 pracował na UMCS w Lublinie. Po powrocie do Warszawy objął, poza stanowiskiem kierownika Katedry Zoologii, funkcję Dyrektora Instytutu Zoologii na Uniwersytecie Warszawskim, którą pełnił do śmierci. Był członkiem rzeczywistym Polskiej Akademii Nauk. Prowadził badania z zakresu morfologii i parazytologii orzęsków (*Thigmotricha*, *Urceolariidae*), duże zasługi położył na polu taksonomii i trendów filogenetycznych u orzęsków. Był autorem podręcznika *Zarys Protozoologii*, współzałożycielem i redaktorem czasopisma *Acta Parasitologica Polonica* oraz *Acta Protozoologica* oraz jednym z pomysłodawców i organizatorów pierwszych Międzynarodowych Kongresów Protozoologicznych w Pradze i Leningradzie. Był także członkiem Międzynarodowej Komisji Protozoologicznej. Zyskał uznanie w kraju i za jego granicami. Był człowiekiem wielkiego serca, a studiującej młodzieży przekazywał swój entuzjazm, wiedzę i doświadczenie. Był nauczycielem kilku pokoleń biologów. Zmarł w Warszawie w 1972 roku.

Po śmierci Zdzisława Raabe wykłady z zoologii przejął Kazimierz Albin Dobrowolski (1931-2002), zoolog i ekolog. Od 1969 r. był kierownikiem Zakładu Zoologii Kręgowców UW, przekształconego w Zakład Ekologii UW. Zakres jego prac obejmował m.in. ekologię ptaków wodnych i struktury ekosystemów. Dobrowolski był cenionym specjalistą w zakresie ekologii ptaków. Jego zainteresowania badawcze obejmowały także zagadnienia ekologii łowieckiej, ekotoksykologii i ekologii krajobrazu. Na jego dorobek naukowy składa się 100 publikacji, w tym 12 książek. Był promotorem 180 prac magisterskich i 22 doktorskich, był także autorem wielu prac popularyzujących wiedzę biologiczną. Pełnił wiele ważnych funkcji na Uniwersytecie Warszawskim. W latach 1972–1978 był prodziekanem Wydziału Biologii UW, zaś w latach 1978–1979 jego dziekanem. W 1979 r. objął funkcję prorektora UW ds. Badań Naukowych i pełnił ją do roku 1981. W latach 1982–1985 sprawował urząd Rektora Uniwersytetu Warszawskiego. Działal w organizacjach zajmujących się ochroną przyrody, reprezentując Polskę na licznych konferencjach międzynarodowych poświęconych problemom ochrony przyrody. Działal w Państwowej Radzie Ochrony Przyrody; w latach 1996–1997 był Głównym Konserwatorem Przyrody. Zasiadał w prezydiach wielu towarzystw i rad naukowych. Był członkiem PAN.

Od 1988 do 1992 roku kierownikiem Zakładu Zoologii i Ekologii był Tomasz Umiński. Umiński uzyskał stopień magistra na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego w 1959 r. specjalizując się w zakresie zoologii, systematyki i zoogeografii ślimaków lądowych. Doktorat uzyskał w 1967 broniąc rozprawy z zakresu biologii i cyklu życiowego ślimaków lądowych. Habilitował się z tego samego zakresu w roku 1979. Od roku 1955 do przejścia na emeryturę w 2001r pracował na Uniwersytecie Warszawskim. Prowadził cieszące się powodzeniem wykłady z ekologii i ochrony środowiska, zoogeografii, biologii wybranych grup zwierząt, biogeografii i zoologii do roku 2001. Jego dorobek naukowy dotyczy systematyki, biologii i ekologii krajowych ślimaków lądowych. Świetny popularyzator wiedzy z zakresu zoologii, ekologii i biogeografii, autor książek *Zwierzęta i Kontynenty*, *Zwierzęta i Oceany*, *Ekologia*, *Środowisko*, *Przyroda*, *Życie Naszej Ziemi* i licznych podręczników szkolnych. Działacz opozycji demokratycznej w latach 80-tych.

W roku 1992 kierownictwo Zakładu Zoologii objął Stefan Radzikowski. Studiował na Wydziale Biologii i Nauk o Ziemi Uniwersytetu Warszawskiego (1959-1965), tytuł magistra uzyskał pod kierunkiem Z. Raabe z zakresu kariologii orzęsków. W Zakładzie Zoologii został zatrudniony w 1965 r., stopień doktora uzyskał w 1972 r., habilitację w roku 1987, profesora nadzwyczajnego w 1992 r., a w roku 2002 tytuł profesora zwyczajnego. Obejmując kierownictwo Zakładu Zoologii prowadził liczne wykłady monograficzne, a od 2001 do momentu przejścia na emeryturę w roku 2006 wykłady kursowe z zoologii. Tematyka jego badań dotyczyła głównie cykli komórkowych orzęsków, mechanizmów ich regulacji oraz struktury genomu. Był stypendystą Fundacji Aleksandra von Humboldta w latach 1972-1992 na Uniwersytetach w Tybindze i Giessen w pracowniach K. Grella, D. Ammermana i G. Cleffmana.

Był kierownikiem wielu prac magisterskich i doktorskich. Od roku 2007 po przejściu na emeryturę Stefana Radzikowskiego kierownictwo zakładu i wykłady przejął Jerzy Dzik. W tymże roku Zakład Zoologii zmienił nazwę na Zakład Paleobiologii i Ewolucji.

Wykaz źródeł

- Bieliński J. 1907-1912. *Królewski Uniwersytet Warszawski, 1816-1831, t. 1-3*. Warszawa.
- Brzęk G. 2007. *Historia Zoologii w Polsce (do drugiej wojny światowej), aktualizacja i uzupełnienia: Jerzy Pawłowski i Tomasz Majewski*. Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Fedorowicz Z. 1968. 150-lecie Gabinetu Zoologicznego w Warszawie (1818-1968). *Przegląd Zoologiczny* **12**.
- Feliksiak S. (red.) 1987. *Słownik biologów polskich*. Polska Akademia Nauk, Warszawa.
- Hoyer H. 1948. *Zarys Dziejów Zoologii w Polsce*. Polska Akademia Umiejętności, Kraków.
- Kowalska K. 1964. Wpływ Szkoły Głównej na rozwój zoologii w Polsce w drugiej połowie XIX wieku. *Roczniki Uniwersytetu Warszawskiego* **1**.
- Laszczkowska W. 1974. Z dziejów kształcenia biologów polskich w Szkole Głównej Warszawskiej w latach 1862-1869. *Roczniki Uniwersytetu Warszawskiego* **5**.
- Pawłowski J. 2006. Szkic rozwoju zoologii na ziemiach polskich. *Kosmos* **55**, 5-44.